

D. VOORHOOF,

“Europees Hof mild voor inmenging in expressie- en informatievrijheid”

In : De Juristenkrant 2014/286, 3

http://www.kluwer.be/files/communities/legalworld/bladersoftware/20140326_Code_Juristenkrant6.html

Europees Hof mild voor inmenging in expressie- en informatievrijheid

Onlangs liet het Europees Mensenrechtenhof een opmerkelijke inmenging in de journalistieke garingsvrijheid overreind. In de zaak Pentikäinen t. Finland maakte het Hof er geen probleem van dat een persfotograaf-journalist die verslag uitbracht van een demonstratie door de politie gearresteerd werd en nadien strafrechtelijk vervolgd. De journalist had een politiebevel niet nageleefd dat de betogers oplegde de demonstratie te ontbinden en de omgeving te verlaten. Dat de journalist zijn werk deed als ‘public watchdog’ kon niet helpen als verweer. Ook in enkele andere recente arresten ziet het Hof soms verregaande inmenging in de journalistieke of politieke expressievrijheid door de vingers, en laat telkens een ruime beoordelingsmarge aan de nationale overheden.

Dirk Voorhoof

De journalist, Markus Pentikäinen, had het politiebevel genegeerd om de betoging, waarvan hij verslag uitbracht, te verlaten. Het staat niet ter discussie dat de arrestatie en vervolging een inmenging was in de expressie- en informatievrijheid van de journalist zoals gewaarborgd door artikel 10 EVRM. De vraag is evenwel of die inmenging gerechtvaardigd is. De inmenging was duidelijk in de wet bepaald en streefde een legitiem doel na. Het politiebevel was namelijk gericht op de bescherming van de openbare orde en veiligheid, alsook op het voorkomen van strafbare feiten en (verdere) geweldplegingen. De cruciale vraag is of de gewraakte maatregelen tegen de journalist ook pertinent kunnen verantwoord worden als ‘nodig in een democratische samenleving’ (artikel 10 § 2 EVRM).

Het Europees Hof sluit zich aan bij de argumenten van de Finse regering en de Finse rechtscollèges. Die beklemtoonden dat er een beveiligde zone voor de pers georganiseerd was om verslag te kunnen uitbrengen over de demonstratie, maar dat de journalist-persfotograaf had verkozen daarvan geen gebruik te maken. Aan de journalist waren geen beperkingen opgelegd in verband met zijn nieuwsverslaggeving, zijn camera was niet in beslag genomen en hij kon alle foto’s gebruiken die hij tijdens de betoging genomen had. Het bevel om de betoging te verlaten kwam er pas nadat de demonstratie gewelddadig was geworden. Bovendien was er ook iets misgelopen met de identificatie waardoor het voor de politie niet meteen duidelijk was of men met een activist dan wel met een journalist te maken had.

Dat Pentikäinen 18 uur aangehouden bleef, was ook al niet om erg zwaar aan te tillen, want in die detentieduur zat een nachtelijke periode waarin er geen verhoren mochten worden afgenomen. Bovendien was hij als één van de eersten van de 121 aangehouden personen ’s anderdaags terug op vrije voeten. Uiteindelijk was de journalist ook geen straf opgelegd omdat de Finse rechtscollèges al bij al het misdrijf in kwestie in hoofde van de journalist verschoonbaar achtten. Om al die redenen en rekening houdend met de appreciatiemarge die de lidstaat toekomt, concludeert het Europees Hof dat artikel 10 EVRM niet is geschonden.

Unaniem is het Hof evenwel niet. Twee rechters argumenteren in een *dissenting opinion* waarom er juist wel sprake is van een schending van artikel 10 EVRM. De *dissenters* voeren aan dat de journalist zijn werk deed als ‘public watchdog’ en dus niet behandeld, gearresteerd en vervolgd mocht worden als een deelnemer aan de demonstratie. Het is immers juist wanneer een betoging uitdraait op geweldplegingen en tussenkomsten door de politie, dat het belangrijk is dat de media hun rol kunnen vervullen en de samenleving erbij gebaat is om te weten wat zich precies afspeelt.

Helemaal onaanvaardbaar vinden de *dissenters* dat de journalist, toen-duidelijk was dat hij niet aan de betoging deelnam, toch nog vervolgd en finaal ook veroordeeld werd voor het niet opvolgen van een politiebevel dat tot de betogers was gericht. De twee *dissenting judges* kunnen dan ook niet akkoord gaan met de bevinding dat de nationale rechtscollèges alle rechten en belangen in deze zaak zorgvuldig tegen elkaar hebben afgewogen en dat de maatregelen tegen de journalist nodig waren in een democratische samenleving: ‘On the contrary, the case reveals a one-sided attitude on the part of

the authorities, one likely to create a 'chilling effect' on press freedom'.

Maar die zienswijze heeft de meerderheid van het Hof niet kunnen overtuigen. Overigens heeft de journalist, hierin gesteund door internationale organisaties van journalisten en persvrijheid, aangekondigd om een verzoek in te dienen voor verwijzing naar de Grote Kamer (artikel 43 EVRM).

Maatschappelijk debat

Het arrest in de zaak *Pentikäinen t. Finland* is niet het enige recente arrest waarin het Europees Mensenrechtenhof verregaande vormen van inmenging en repressief ingrijpen in het recht op expressie- en informatievrijheid toelaatbaar acht. In de eerste weken van 2014 heeft het Hof soms verrassend een reeks inmengingen in de expressievrijheid aanvaard, daarbij telkens een ruime beoordelingsmarge latend aan de nationale rechtsinstanties, ook al was er wel wat af te dingen op de wijze waarop die de inmenging hebben gelegitimeerd.

Het arrest *Tierbefeier e.V. t. Duitsland* bijvoorbeeld liet een rechterlijk verbod overeind dat aan een dierenrechtenorganisatie werd opgelegd om nog langer (heimelijk opgenomen) beeldopnamen te verspreiden die een bedrijf in opspraak brachten wegens vermeende dierenmishandeling. Het Hof sluit zich in deze zaak aan bij de bevindingen van de Duitse rechtscolleges die van oordeel waren dat aan de persoonsrechten (!) en bescherming van de reputatie van een bedrijf voorrang moest worden gegeven. De beelden toonden weliswaar gruwelijke beelden van labo-experimenten met apen, maar een strafonderzoek tegen het bedrijf had geen inbreuken op de Duitse dierenwelzijnswet vastgesteld. Voor de Duitse rechtbanken en dus ook voor het Europees Hof was dat een doorslaggevend argument om de beeldopnamen (gemaakt door een journalist, undercover met verborgen camera) uit circulatie te halen, ook al was er geen discussie over de authenticiteit van de beelden, die deel uitmaakten van een maatschappelijk debat in verband met dierenproeven.

In de *Lesquen du Plessis-Casso (No. 2) t. Frankrijk* maakte het Hof geen bezwaar tegen de strafrechtelijke veroordeling van een politicus wegens lasterlijke kritiek op een burgemeester-parlementslid, hoewel het Hof zelf erkende dat de open brief van de politicus in kwestie ontegensprekelijk kaderde in een maatschappelijk debat en de aantijgingen neerkwamen op een waardeoordeel, waarvoor bovendien een feitelijke basis was. Dat de veroordeling van de politicus dan toch nog gerechtvaardigd is en het Europees Hof een niet-pertinente motivering van de Franse rechtscolleges overneemt, staat op gespannen voet met de traditionele rechtspraak van het Hof. De *concurring opinion* van de Belgische rechter Lemmens maakt duidelijk dat aan de Franse rechtscolleges een zelfs wat ongemakkelijk ruime beoordelingsmarge is gelaten. Hoewel Lemmens laat noteren dat hij het niet eens is met de beoordeling door de Franse rechtscolleges van een cruciaal aspect in deze zaak, meent hij toch dat de Franse rechters binnen hun beoordelingsmarge zijn gebleven, waardoor er finaal geen reden is om een inbreuk op artikel 10 EVRM vast te stellen. Lemmens laat verstaan dat hij wel flink heeft geaarzeld en dat hij zich met weinig enthousiasme bij de vaststelling van de niet-schending van artikel 10 EVRM heeft aangesloten. In een *dissenting opinion* maakt de Ierse rechter Power-Forde duidelijk waarom een reeks argumenten van de Franse rechtscolleges geen hout snijden en dat juist daarom wel sprake is van een inbreuk op artikel 10 EVRM. De Ierse rechter benadrukt eveneens dat het niet te verantwoorden is dat politieke statements en waardeoordelen, in een context zoals in deze zaak, aanleiding kunnen zijn tot strafvervolgning en tot een strafrechtelijke veroordeling. Maar die argumenten hebben de meerderheid van de vijfde sectie van het Hof niet kunnen overtuigen.

Een *strict scrutiny* was de voorbije jaren het kenmerk van de Straatsburgse rechtspraak in zaken van inmenging in de journalistieke en politieke expressievrijheid in verband met thema's van maatschappelijk belang. Het nog niet in werking getreden EVRM-protocol nr. 15 dat een expliciete verwijzing inhoudt naar het subsidiariteitsbeginsel en de '*margin of appreciation*' voor de nationale overheden lijkt, in elk geval in deze drie arresten, zijn schaduw vooruit te werpen. De houding van het Europees Hof roept de vraag op of het Hof hiermee voor een nieuwe route kiest in zaken die verband houden met het recht op expressie- en informatievrijheid. Of was het Hof in de eerste weken van 2014 even het kompas kwijt?

(Dirk Voorhoof doceert mediarecht aan de Universiteit Gent en is lid van het Human Right Centre en het Center for Journalism Studies. Hij is ook lid van de Vlaamse Regulator voor de Media.)

EHRM 4 februari 2014, *Pentikäinen t. Finland*, Appl. no. 11882/10; EHRM 16 januari 2014, *Tierbefeier e.V. t. Duitsland*, Appl. no. 45192/09 en EHRM 30 januari 2014, *de Lesquen du Plessis-Casso (No. 2) t. Frankrijk*, Appl. no. 34400/10.

Het nog niet in werking getreden EVRM-protocol nr. 15 lijkt zijn schaduw vooruit te werpen.